

VIENA-AUNUS

KARJALAN SIVISTYSSEURAN ÄÄNENKANNATTAJA

VIENA-AUNUKSEN 6:s (TOUKOMIEHEN 16:s) VUOSIKERTA

(ITÄKARJALAISTEN AIKAKAUSLEHTIEN 24:s VUOSI)

NUMERO 6

Helsingissä, Kesäkuun 8 p:nä

1940

Lehti ilmestyy Helsingissä kerran kuussa, tarpeen mukaan kaksois- ja juhlanumeroina. — Tilaushinnat: 40 mk. vuosik. ja 20 mk. puolivuosik.

Ilmoitushinnat: 3 mk. palstamillim., pysyvistä ilmoituksista alennusta sopimuksen mukaan.

Toimituskunta: W. Keynäs, Ville Mattinen, J. J. Mikkola, Sakari Alanko ja Juho Tiihonen.

Päätoimittaja ja taloudenhoitaja W. KEYNÄS

tavataan toimistossa klo 9,30—11, puh. 64 394 ja kotona klo 18—19, puh. 72 157. Lehden toimitus ja kunttorin os.: Helsinki, K., Kasarmik. 25 C, 3 kerros. Av. 9—17. Puh. 64 394.

Karjalankielisen kirjallisuuden alkuvaiheista.

Tietoja v. 1820 Tverin-karjalan murteella ilmestyneen Matteuksen evankeliumin kääntäjistä.

»Viena-Aunukselle» kirjoittanut Eino Leskinen.

Valmistaessani v:n 1937 lopulla painokuntoon seuraavan vuoden lopulla Studia Fennica-sarjan III:ssa osassa ilmestynyttä kirjoitustani »Zur Geschichte der Forschung über die karelische Sprache und der karelisch geschriebenen Literatur» oli minulla käytettävissäni v. 1820 Tverin-karjalan murteella ilmestyneen Matteuksen evankeliumin kääntäjistä ainoastaan Th. Schwindlin matkakertomuksissaan mainitsemia tietoja. Tohtori Th. Schwindt nim. kirjoitti v. 1882 Tverin läänin karjalaisten keskuuteen tekemältään kansatieteelliseltä tutkimusmatkalta¹ Uuteen Suomeen useita matkakirjeitä, jotka ilmestyivät allekirjoituksettomina otsakkeella »Tverin Karjalasta» v:n 1882 lopulla ja v:n 1883 alussa. Kuvauksien sarja näyttää jääneen kesken. Ilmestyneissä on kuitenkin melkoinen määrä hauskoja kansanelämää ja oloja, kieltä ym. koskevia havaintoja. Matteuksen evankeliumin kääntäjää koskeva kohta on n:o:ssa 34 v. 1883 s. 1. julkaisutussa, luultavasti viimeisessä matkakirjeessä. Kirjeen otsake on »Tverin Karjalasta. Lähtö Tolmatschusta. Schuuri Koslova». Mainittu kohta kuuluu seuraavasti:

» — — — Kotvan aikaa tarinoituamme² kiitimme isäntää ja läksimme. Tiellä pyysi

¹ Schwindlin matkatoverina oli ylioppilas Ilion Olsoni (joka samalla toimi piirtäjänä). Hänen matkakertomuksiaan on seuraavissa Uuden Suomettaren numeroissa: v. 1882 n:oissa 229, 255, 257, 261, 269, 281 ja 297 sekä v. 1883 numerossa 34.

² Eräässä talossa, johon Schwindt ja hänen matkakumppaninsa Kozlovaan tultuaan olivat ensiksi poikenneet.

pappi meitä luoksensa. Poikkesimme siis pappilaan, vaikka kyläläiset meille huusivat: Elgiä mängiä, pappi on hurma³. Pappilassa tarjottiin ryypyt ja kaviaarit, esitettiinpä rouvakin, joka puhui sujuvasti karjalan kieltä. Hän oli Riigo Jefimanpojan tytär. Riigo Jefimanpoika taas, eli Riigo-pappi, kuten häntä tavallisesti nimitettiin, oli tuo tunnettu Mateuksen evankeliumin kääntäjä. Hän oli ollut pitkiä aikoja pappina schuuressa Koslovassa, vaan oli jo päälle 20 vuotta⁴ haudassa. Kolme vuotta sanotaan hänen olleen työssä, ennenkuin Mateuksen evankeliumi karjalan kielellä venäläisillä kirjaimilla painettuna valmistui. Tämän saman käännöksen on professori Ahlqvist julkaissut meidän kirjaimilla painettuna Suomikirjan toisen jakson neljännessä osassa ja liittänyt siihen koko joukon kieliopillisia muistutuksia ja selityksiä. Tämä evankeliumi, johon kielimiehien tiedot Tverin Karjalan kielestä pääasiallisesti ovat perustuneet, kuvaakin jostensakin hyvin mainittua kieltä, taikka oikeammin sanottuna sitä murretta, jota Koslovassa ja sen ympäristössä puhutaan. Riigo-pappi oli eläessään ja etenkin vanhoilla päivillään ollut liiaksi viinaan menevä. Hänen poikansa, joka

³ hurma (myös horma) = venäläinen; suunnilleen samansävyinen nimitys kuin suomen »ryssä».

⁴ Tämä tieto eroaa jonkin verran Vihtori Alavan papereissa olevista tiedoista, joiden mukaan Riigo-pappi oli kuollut v. 1865; siis Schwindlin Kozlovassa ollessa ei Riigo-papin kuolemasta ollut kulunut vielä täyttä seitsemäätoista vuotta.

jo on vanha mies, on nykyään kirkkoherrana eli ensimmäisenä pappina Jorschofkan (virallisesti: Mogilkkan) seurakunnassa ja samassa Kozlovan piirikunnan provastina. — — — — —»

Tästä matkakirjeestä on peräisin p. o. evankeliumin kääntäjän kirjoituksessani esiintyvä nimi Riigo Jefimanpoika.

Kun Suom. Kirj. Seuran arkistoon v:een 1936 mennessä saapuneiden kansatieteellisten käsikirjoitusten luettelo oli v. 1938 valmistunut, huomautti prof. E. A. Tunkelo ystävällisesti minulle, että A. Alava-vainajan papereissa on tietoja mainitusta evankeliuminkääntäjistä. Alavan muistiinpanot on tehty pikakirjoitusta käyttäen, mutta maisteri *Toivo Koilo* on puhtaaksikirjoittanut ne kurrentilla, joten ne nyt ovat kaikkien käytettävissä.¹ Mainittua pappia koskevat tiedot, jotka ovat Alavan Tverica-volyymin sivuilla 478—81, kuuluvat maist. Koilon dešifroimaa ja pyynnöistäni vielä tarkistamaa tekstiä noudattaen seuraavasti:

»*Grigorij Jefimof Vedenskij*, *1782, 20 p. IX (syyskuuta) † 1865, 23 p. XII (joulukuuta), kuoli 83 v. 3 kk. 3 pv. vanhana.

Naimisissa Matrona Mihailovnan kanssa, joka oli venäläinen Khlupokoista.

Pääsi Tverin seminaarista ensimmäisenä »atestaatin kera» v. 1808. 10/VIII määrätty opettajaksi Ostaškovon Niilassa (manasterissa?) pantu v. 1809 I/IX sieltä Krasni Holmiin suurempaan kouluun (*Duhovnij utsilistsa*, mistä seminaariin tullaan) — ylen hyvin sielläkin. Eli hyvästi koulussa niinkuin ainakin älykkäällä miehellä. 1813 7/IV pantu papiksi Tverin arhireilta Mefodij'ltä. 1819 sai 200 ruplaa synoodista Mateuksen evankeliumin käännöksestä. Ja kun se käännös lopetettiin 1820 (tuli valmiiksi), niin hänelle synoodi antoi »skufjan» (korkea piispan hiippa). Hänellä oli 4 poikaa (pappina kaikki) ja 7 tytärtä. V. 1852 hän Volotskoin linnassa ja kotona usein luki talonpojille. Oli hyvä pappi ja deputaatti ja synoodista annettiin hänelle samettinen (barhatnaja srivletnaja kamilafka) [joita muuten kylissä vähän on papeilla, kaupungeissa ainoastaan]. V. 1813 hän tuli isänsä sijaan papiksi Kozlovaan. [Hänen esi-isänsäkin olivat aina olleet Kozlovassa pappeja.] [Nykyinen pappi kertoi, että konsa oli musta surma näillä mailla, niin täällä ei ollut kansaa mitään, kaikki

¹ SKS:n kansantiefousarkistossa: Alava IX C, Tverica VIII 3.

kuoli ja kirkko oli tyhjänä. Silloin tuli tänne karjalaisia.]

Puhui hyvin karjalaksi; puhuikin äitinsä ja isänsä kanssa karjalaksi aina. Suku olikin melkein kokonaan karjalaista, jos niin sanoisi.

Hänellä oli kerallaan talonpoikia, joiden kanssa hän teki käännöstä sekä 2 muuta pappia (vaikka vähäsen vaan). Hänen lapsensa kaikki puhuivat hyvin karjalaksi.² Nykyään elää vaan 2 tytärtä: toinen Koslovassa, toinen Tolmatsussa. Hänen tyttärensä poika³ on pappina Koslovassa nykyään. Rakastavat hyvin karjalan kieltä kaikki. Surkuttelevat sitä, että karjalan kieli niin tahtoo hävitä jo muutamissa paikoin.»

V. 1820 ilmestyneen Matteuksen evankeliumin käännöstyön tekijän nimi pysyi kauan tunte mattomana ainakin Suomessa. Sitä ei mainitse A. J. Sjögren, joka jo v. 1821, siis jo evankeliumin ilmestymisen jälkeisenä vuonna kirjoitti siitä arvostelun *Mnemosyne*-lehteen,⁴ ei myöskään C. A. Gottlund. Hänen nimensä ei ilmeisesti ole ollut myöskään *Aug. Ahlqvistin* tiedossa, koska hän ei ole maininnut sitä julkaistessaan p. o. käännöksen uudelleen v. 1865 Suomi-kirjan II jakson 4:nnessä osassa. Ja ei häntä mainitse myöskään *Otto Donner* tunnetussa kielentutkimuksen historiassaan.⁵ Ensimmäisen tarkemman tiedon julkaisi hänestä vasta *Theodor Schwindt* edellä siteeratussa matkakirjeessään, eikä tiedosani ole, onko ed. mainittua SKS:n kansatieteellisten käsikirjoitusten luettelo lukuunottamatta kukaan muu julkaissut Vedenskin nimeä. *Vihtori Alava-vainajalla* oli, kuten edeltä näkyy, sekä tarkkoja, ilmeisesti kirkonkirjoista saatuja tietoja että kansan suusta kirjaanpantua muistitietoutta tuosta karjalaisten papista ja karjalan kielen harrastajasta, mutta ne pysyivät hänen kuolemaansa asti muille tuntemattomina.

Kun yhdistämme Schwindtin ja Alavan antamat tiedot Vedenskin suvusta, elämästä ja työstä, ymmärrämme, miksi v:n 1820 karjalankielisen

² Yksi oli Tolmatsussa, toinen oli Jorschofassa, 3:s Loastolbiissa (venäläisissä); Rzevan kaupungissa. V. Alavan huomautus.

³ Siv. 484 mainitaan: Ivan Gregorevits Troitski (Vedenskin tytären poika?)

⁴ Ilmestyi *Mnemosynessä* toukokuun-numerossa, palstoilla 141—156 ja kesäkuun-numerossa palstoilla 165—169 v. 1882.

⁵ *Otto Donner*: Öfversikt af den Finsk-Ugriska språkforskningens historia. Helsingfors 1872. — Vedenskin käännöksen Donner tietenkin mainitsee (s. 18) ja selostaa sen syntyvaiheita samaan tapaan kuin Ahlqvist evankeliumijulkaisunsa esipuheessa (Suomi II 4, ss. 1—4).

evankeliumin kieli on niin hyvää. Kun ottaa huomioon ne uudisraivaajan vaikeudet, jotka hänellä oli voitettavanaan, on hänen elämänsä huomattavinta saavutusta, Герравъ мѣянь шюнды-рубхтынанъ святой ювангели матвѣйста, Карьяланъ кѣлѣлля-käännöstä, pidettävä todellisena suurtyönä. Sen suorittaja, »Riigo-pappi», on sen johdosta kaikkien aikojen suurimpia karjalaisuuden merkkimiehiä.

* * *

Tarkastaessani uudelleen tämän käännöksen Suom. Kirj. Seuran kirjastossa olevia kappaleita huomasin siellä kahden aikaisemmin tarkastamani kappaleen lisäksi kolmannen, jonka esilehdellä on seuraava evankeliumin kääntäjiä koskeva merkintä: »Prestmannen *Gregorius Widenskij* i byn Koslowa af Wischniwolotschka kretsen i Twerska Guvernementet, har gjort denna öfversättning af Matthei Evangelium på Karelska språket; hvarvid hans medarbetare voro *Presterna Trofim Samoiloff och Iwan Wenediktoff*, från Novotorschokska kretsen». ¹ — Merkintä ilmoittaa meille siis Vedenskin kahden kääntäjä-apulasen nimet, mahdollisesti juuri niiden, joista Alava mainitsee.

K. o. evankeliuminkäännöskappale lienee saatu SKS:n kirjastoon moniaita vuosia sitten Lähteenkorvan jäämistökirjastosta. Siteeraamani kirjoitus muistuttaa suuresti C. A. Gottlundin käsialaa. Jos kirja on ollut hänen, on hän tehnyt tuon merkintänsä vasta v. 1832 jälkeen, sillä mainittuna vuonna hän julkaisi Otavansa II:ssä osassa kirjoituksen, jossa hän mm. polemisoi Sjögrenin v. 1822 julkaisemassa p. o. evankeliuminkäännöksen resensiossa tekemiä huomautuksia vastaan. Gottlund ei kuitenkaan mainitse evankeliumin kääntäjän nimeä, joten hän ei liene sitä vielä silloin tiennyt.

Kaarle Akseli Gottlundin edellämainittu kirjoitus, jonka nimi on »Tiustuksia Niihen Venäjässä löytyvien karjalaisten kielestä», on Otavan II:ssä osassa ss. 226—303. Siinä hän voimakkaasti sanoin polemisoi Sjögrenin v. 1822 Mnemosynessä (ks. aliviitettä 8) julkaisemassa resensiossa tekemiä huomautuksia vastaan. G. pitää karjalaista käännöstä kauttaaltaan silloista käytännössä olevaa v. 1819 ilmestynyttä suomenkielistä käännöstä parempana ja karjalankielisen käännöksen

¹ Tverin kuvernementin Wischnivolofskin piirin Koslovan kylän pappi *Gregorius Videnskij* on tehnyt tämän Matteuksen evankeliumin käännöksen karjalan kielelle; siinä olivat hänen avustajinaan Novotorsokin piirin papit *Trofim Samoiloff* ja *Ivan Wenediktoff*.

Mieshukkamme äskeisessä sodassa.

Vaikka lopullisia tuloksia ei vielä tarkkaan voida antaa puolustussodassamme kaatuneista ja haavoittuneista, ei suuria muutoksia enään tapahdu, joten seuraavat tiedot pitävät likimain paikkansa. Lähes kolme ja puoli kuukautta kestäneessä sodassa olivat meidän tappiomme seuraavat: *kaatuneita ja sotilas-sairaaloissa haavoihinsa kuolleina* 1032 upseeria, 3,682 aliupseeria ja 14,862 miestä eli yhteensä 19576. *Kadonneita* — enimmäkseen vihollisen puolelle kaatuneina jääneitä — oli 75 upseeria, 397 aliupseeria ja 2801 miestä eli yhteensä 3273. *Haavoittuneita* oli 510 pahasti ja 977 lievästi haavoittunutta upseeria, 2891 ja 4494 aliupseeria sekä 13,036 ja 21,649 miestä eli yhteensä 43,557. Kokonaistappiot ovat näin ollen koko sodassa yhteensä 2,594 upseeria, 11,564 aliupseeria ja 52,348 miestä eli kaikkiaan 66,406. Kaatuneiden ja kadonneiden yhteinen lukumäärä on siis 22,849. Mieshukka on ollut suurin Länsi-Kannaksen ja Laatokan Karjalan rintamaosilla.

Hiljattain päättyneessä Suomen puolustussodassa kaatui huomattava määrä myöskin itäkarjalaisentyisiä miehiä. Sankarivainajien omaisia ja tuttaviamme pyydämme lähettämään meille näiden vainajien kuvia lehdessämme julkaistavaksi. Alkuperäiset kuvat palautamme takaisin lähettäjille.

Seuramme jäsenmaksujen suoritus.

Karjalan Sivistysseuran johtokunnan tekemän päätöksen mukaisesti voivat ne seuramme arv. vuosijäsenet, jotka eivät ole olleet tilaisuudessa suorittamaan seuramme jäsenmaksuaan viime vuodelta, suorittaa ne vielä ensi syyskuun alkuun mennessä.

tekijää suomen kielen käyttäjistä parhaimpana (»enin arvattava meidän kielen-toimittajista», Otava II, s. 282 ja s. 295: »Se tulos luettavaksi meidän häpiäksi, että tämä Karjalainen, synkästä Venäjästä, on näissä asioissa osottanut parempaa tointa kuin myö Suomen-miehet — — »).

Jos 6:nnessä aliviitteessä mainitsemani v:n 1820 evankeliuminkäännöksen eksemplaari on ollut Gottlundin, on siteeraamani merkintä kirjoitettu vasta v:n 1832 jälkeen. Huomautettakoon vielä, että mainittuun kappaleeseen on samalla käsialalla tehty myöhemmin toinen merkintö, jossa viitataan Ahlqvistin v. 1865 julkaisemaan v:n 1880 käännöksen uusintopainokseen.

Eino Leskinen.

HMN

huonekaluja valmistaa ja myy ainoastaan Huonekaluliike Mikko Nupponen.